

6. Trh práce

Na trhu práce docházelo k částečnému ochlazení, nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou se zmírnila. Situace v jednotlivých odvětvích se ale lišila.

Již více než rok trvajících stagnace výkonu tuzemské ekonomiky se s odstupem začíná projevovat i na pracovním trhu. Jeho částečné zchlazení se ve 3. čtvrtletí demonstrovalo mezikvartálním poklesem zaměstnanosti a mírným růstem nezaměstnanosti či lehkým úbytkem volných pracovních míst. Napříč hlavními odvětvími se snižoval i počet firem uvádějících nedostatek zaměstnanců jako bariéru svého růstu. Vzrostla velikost potenciální pracovní rezervy (z řad neaktivních osob), ta ovšem stále zůstávala omezená. Pozitivní impuls pro pracovní trh představovala postupná integrace ukrajinských uprchlíků. Podniky ve snaze optimalizovat výrobní náklady stále intenzivně poptávaly zahraniční pracovníky i z dalších mimoevropských zemí. Řada odvětví (zejména ve službách) se stále rozvíjela a vytvářela nová pracovní místa také pro pracovníky s vyšší kvalifikací. Relativně příznivé postavení zaměstnanců na trhu práce doprovázené přetrvávajícím silným růstem nákladů domácností (např. v oblasti bydlení) zvyšovalo tlak na mzdový růst. Nominální tempo průměrných mezd ale během roku spíše lehce sláblo. Díky znatelné deflační tendenci v ekonomice se ovšem meziroční pokles kupní síly mezd výrazně zmírnil a v několika významných odvětvích byl již registrován růst reálných výdělků.

Mezikvartální růst zaměstnanosti se ve 3. čtvrtletí zastavil.

Zatímco letos v 1. čtvrtletí celková zaměstnanost¹ v tuzemské ekonomice mezikvartálně stagnovala, v následujícím období vzrostla o celé 1 % (především zásluhou oživení ve zpracovatelském průmyslu i v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství) a fyzický počet pracovníků současně vystoupal na rekordní úroveň (5,51 mil.). Během 3. čtvrtletí ale nastala určitá korekce, neboť zaměstnanost klesla o 0,7 %² (v absolutním vyjádření se snížila i pod úroveň roku 2019) a ochlazení pracovního trhu signalizovala prakticky všechna hlavní odvětví. V meziročním srovnání ovšem růst zaměstnanosti zatím přetrvával, byť jeho tempo během dosavadní části roku postupně sláblo. V úhrnu za tři čtvrtletí přibýlo proti loňsku 0,9 % (47 tis.) pracovníků³. Na vyšší zaměstnanosti se celou třetinou podílelo oživení podnikatelské činnosti. Stavby sebezaměstnaných⁴ se rozšířily o 2,2 % (nejvíce po roce 2010), a to zejména díky stavebnictví (+7 tis.), relativně nejvíce jich pak přibýlo i vlivem nižší loňské základny v informačních a komunikačních činnostech (+9 %) a finančnictví (+6 %). Alespoň mírný růst počtu drobných podnikatelů nastal takřka ve všech hlavních odvětvích. Navzdory tomu setrval jejich počet v letošním 3. čtvrtletí stále významně pod úrovní z roku 2019 (−5 %, 38 tis. osob)⁵.

Meziročně zatím stále přibývali pracovníci i díky významnému oživení drobného podnikání, jež nastalo napříč hlavními odvětvími.

Samotných zaměstnanců přibýlo v 1. až 3. čtvrtletí meziročně 0,7 % (z toho ve 3. čtvrtletí se jejich přírůstek ztenčil pod 10 tis., tedy na nejnižší hodnotu od vrcholu pandemie na počátku roku 2021). Ve zpracovatelském průmyslu se vlivem silného růstu výrobních nákladů i vážnoucí zahraniční poptávky projevilo postupné zhoršování situace zaměstnanců a zejména energeticky náročné obory stále častěji přistupovaly k rušení pracovních míst⁶ (v celém odvětví jich tak ubylo o 0,9 %). Rozvíjely se naopak služby, kde se počet zaměstnanců zvýšil o 1,3 % (37 tis.), byť i zde růstové tempo v průběhu roku sláblo. Ačkoli navyšování počtu pracovních míst mělo v terciárním sektoru z drtivé části plošný charakter,

Počet zaměstnanců se zvýšil téměř výhradně jen v terciárním sektoru. V rámci něj pokračoval dlouhodobě svižný růst zaměstnanosti ve veřejných službách a také v oblasti IT.

¹ Údaje o zaměstnanosti vycházejí z pojetí národních účtů. Jsou vyjádřeny ve fyzických osobách a očištěny o sezónní vlivy. Na rozdíl od údajů z podnikové statistiky či z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) zahrnují např. i odhad vlivu šedé ekonomiky.

² V EU i samotné eurozóně pokračoval mírný růst celkové zaměstnanosti (ve 3. čtvrtletí činil mezikvartálně 0,2 %). Horší výsledky průmyslu vyvažovaly služby – zejména informační a komunikační činnosti, finančnictví a podnikové služby. Dařilo se hlavně drobnému podnikání.

³ V celé EU se počet pracovníků zvýšil o 1,3 %, z jednotlivých států pak nejvíce v Irsku (o 3,8 %), Estonsku (3,5 %) a Španělsku (3,0 %). Německo vykázalo identický růst jako ČR, naopak jen velmi slabý byl na Slovensku (+0,4 %), v Lotyšsku (0,3 %) a Maďarsku (0,2 %). V Rumunsku, jako v jediné členské zemi, se zaměstnanost snížila (o 1,2 %).

⁴ Z detailnějších údajů z VŠPS plyne, že počet zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) se v 1. až 3. čtvrtletí meziročně nepatrně snížil (a pokračoval tak v nepříznivém trendu trvajícím od roku 2019). Tato početně méně významná skupina podnikatelů je v metodice národních účtů řazena do kategorie zaměstnanců.

⁵ Ve zpracovatelském průmyslu a také v peněžnictví a pojišťovnictví jich za poslední čtyři roky ubylo dokonce o více než desetinu. Naopak znatelně nad svými předkrizovými počty se nacházeli sebezaměstnaní pouze v informačních a komunikačních činnostech (+10 %).

⁶ Z podrobnějších podnikových statistik plyne, že ve výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků (zahrnujících typicky stavební materiály) se v 1. až 3. čtvrtletí snížil evidenční počet zaměstnanců pod loňskou úroveň o 3,5 % (relativně nejvíce ze všech váhově významnějších průmyslových oborů).



výrazně se v něm projevilo více než 2% posílení zaměstnanosti ve váhově významném segmentu veřejných služeb, kde vznikaly nové pozice v oblastech tradičně spojených s vysokým zastoupením žen (vzdělávání, zdravotní a sociální péče). Zaměstnanecká místa rostla svižným tempem i v dynamickém odvětví informačních a komunikačních činností obdobně jako v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech, jež poskytují zejména náročnější služby pro podniky. Třetím rokem v řadě rostly počty zaměstnanců ve stavebnictví, letos bylo ale pro vývoj celkové zaměstnanosti v tomto odvětví významnější navýšení počtu podnikatelů. Výše uvedené odvětvové posuny se promítly do změny profesní skladby pracujících⁷.

Proti rychlejšímu růstu odpracovaných hodin působilo častější využívání zkrácených pracovních úvazků, zejména ve službách.

Celkový počet odpracovaných hodin v ekonomice se letos v 1. až 3. čtvrtletí téměř vrátil na úroveň z roku 2019. Meziročně se zvýšil o 0,6 %, když rostl srovnatelně jako celková zaměstnanost (po celý loňský rok přitom odpracovaná doba výrazně předbíhala tempo růstu zaměstnanosti). Proti svižnějšímu růstu odpracované doby letos působilo rozšiřování zkrácených pracovních úvazků (související s rostoucí zaměstnaností žen podpořenou uprchlickou vlnou i nově zavedeným daňovým zvýhodněním zkrácených úvazků)⁸. Růst odpracované doby významněji předbíhal dynamiku zaměstnanosti jen v průmyslu. V řadě odvětví služeb, hlavně těch s vyššími nároky na kvalifikovanou pracovní sílu, tomu bylo naopak.

Počet cizinců v zaměstnaneckém postavení činil v říjnu 826 tis. O jeho meziroční přírůstek se skoro ze dvou třetin zasloužili Ukrajinci.

S ohledem na dlouhodobě značně omezený rezervoár volných pracovních sil v Česku i sílící tlak firem na optimalizaci výrobních nákladů poptávali tuzemští zaměstnavatelé nadále intenzivně nové pracovníky ze zahraničí. Snadnějšímu zaměstnávání cizinců pomáhají legislativní změny snižující administrativní náročnost v této oblasti. Po dočasném zpomalení přílivu zahraničních pracovníků do ČR na počátku letošního roku došlo ve 2. i 3. čtvrtletí opět k výraznějšímu nárůstu registrací. Letos na konci října pracovalo (dle evidence úřadů práce) v zaměstnaneckém postavení v ČR rekordních 826 tis. cizinců v zaměstnaneckém postavení⁹ (z toho 287 tis. z Ukrajiny, z nich 151 tis. žen), meziročně stoupl počet všech cizinců o 32 tis. (za dva roky bezmála o 100 tis.), z toho z Ukrajiny o 19 tis., z nich žen o 11 tis.¹⁰. Přírůstek ostatních skupin cizinců byl za stejné období řádově nižší¹¹. Plynule a konstantním tempem v posledních letech roste počet cizinců, kteří jsou držiteli živnostenského oprávnění¹². Mezi nimi se (ve srovnání s cizinci v zaměstnaneckém postavení) častěji vyskytují lidé dlouhodobě usazení v České republice.

Očekávání podniků v oblasti zaměstnanosti se stabilizovala. Mírný optimismus si udržovali obchodníci, opačně na tom byl průmysl i služby.

Krátkodobá očekávání podniků v celé ekonomice v oblasti zaměstnanosti se od letošního února (kdy klesla na dvouleté minimum) stabilizovala. Pesimismus podnikatelů se v žádném z hlavních odvětví již významně neprohluboval. Dle údajů z listopadu 2023 uvažovala o propuštění pracovníků šestina podniků v průmyslu, ale i ve stavebnictví a čtvrtina firem ve službách. V obchodě šlo ovšem jen o 10 % firem, naopak nabírání zaměstnanců zde plánovalo 23 % (obchodní podniky si udržovaly pozitivní výhled i přes přetrvávající slabou spotřebu domácností). Situace na úrovni dílčích odvětví v rámci průmyslu i služeb se

⁷ Dle údajů z VŠPS se letos ve 3. čtvrtletí významněji meziročně zvýšil počet specialistů, ale i řemeslníků a opravářů. Ubylo úřednických pozic, což může souviset s postupující digitalizací ve finančnictví, obchodu či ve veřejné správě.

⁸ Dle údajů z VŠPS pracovalo v ČR letos ve 2. čtvrtletí 12,9 % žen starších 15 let na zkrácené úvazky. To je meziročně o 1,6 p. b. více, avšak ve srovnání s konjunkturálním obdobím z konce minulé dekády jde o srovnatelné procento. Zastoupení těchto úvazků v ČR je v evropském kontextu stále nízké. V EU letos dosahovalo (29,4 %), z toho v eurozóně (34,1 %). Na druhou stranu 11 států vykázalo nižší podíl než Česko. Ze zemí, které vstoupily do EU až po roce 2000, nacházíme vyšší procento jen ve Slovinsku (13,0 %), na Maltě (18,1 %) a v Estonsku (20,9 %).

⁹ Plných 30 % z nich bylo registrováno na ÚP v Praze. Tento podíl zůstává v posledních letech neměnný.

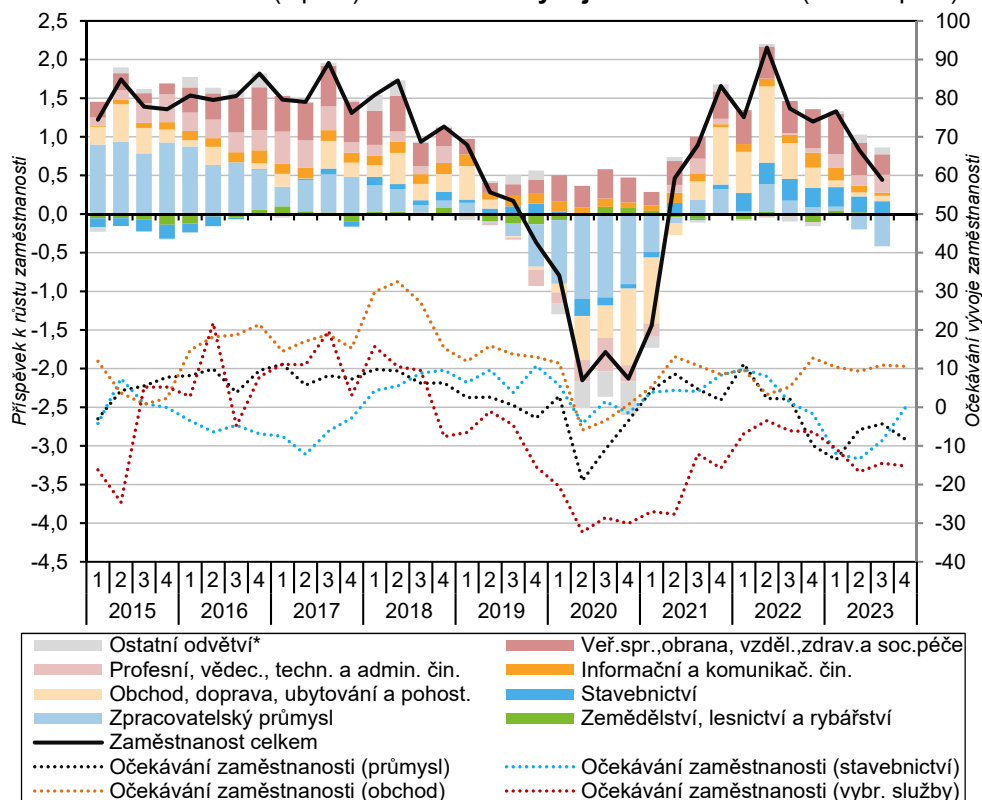
¹⁰ Z občanů Ukrajiny registrovaných na úřadech práce tvořily ženy již 53 %. Nadpoloviční podíl žen se mezi významnějšími skupinami cizinců vyskytoval již pouze u občanů Ruska, Kazachstánu a Thajska. Již 75 % všech registrovaných pracovníků z Ukrajiny (a 86 % žen) nepotřebovalo v Česku speciální pracovní oprávnění (např. zaměstnaneckou kartu). Tímto se liší od většiny ostatních zaměstnanců z tzv. „třetích zemí“.

¹¹ U občanů Filipín činil 2,2 tis., Slovenska 2,1 tis., Indie a Vietnamu shodně 1,2 tis., Turecka 1,1 tis., Ruska 0,7 tis., Mongolska a Moldavska shodně 0,5 tis. Z významnějších cizineckých skupin v Česku klesl meziročně pouze počet zaměstnanců z Rumunska. Maďarska a Bulharska (shodně mezi 0,8 a 0,9 tis.).

¹² Dle údajů MPO bylo letos v říjnu těmito držiteli 115,6 tis. osob, o 6,1 % více než v loňském roce. Na meziročním přírůstku se více než polovinou podíleli občané Ukrajiny.

odlišovala¹³. Vlivem zhoršování celkových ekonomických výhledů i silného přílivu osob z Ukrajiny na tuzemský pracovní trh klesal ve většině hlavních odvětví podíl podniků, pro něž představuje nedostatek pracovní síly jednu z významných růstových bariér – nejvíce ve stavebnictví.

Graf č. 13 Celková zaměstnanost (meziročně v %), příspěvky odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v p. b.) a očekávání vývoje zaměstnanosti (saldo v p. b.)



* Těžba a energetika; Peněžnictví a pojišťovnictví; Činnosti v oblasti nemovitosti; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
 Poznámka: Saldo očekávání vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi růst versus pokles zaměstnanosti v nejbližších třech měsících. Údaje jsou sezónně očištěny a vztahují se k druhému měsíci daného čtvrtletí.
 Zdroj: ČSÚ (národní účty), Eurostat (konjunkturální průzkumy).

Obecná míra nezaměstnanosti se letos zvyšovala jen mírně. I tak dosáhla v říjnu nejvýše za posledních dva a půl roku.

Obecná míra nezaměstnanosti¹⁴, jež po většinu loňského roku stagnovala blízko historického minima, se letos začala lehce zvyšovat. V říjnu činila rovná 3 %¹⁵, vzrostla meziměsíčně o 0,3 p. b. a meziročně o 0,7 p. b. Nezaměstnanost mužů (2,5 %) i žen (3,6 %) byla nejvyšší od května 2021, kdy se ekonomika poprvé naplno začala zbavovat protipandemických otěží.

¹³ Převažující negativní očekávání zaměstnanosti vyjádřily (dle šetření z listopadu 2023) podniky v mírně nadpolovičním počtu průmyslových oborů – jak v energeticky náročných (hutnictví, kovovýroba, výroba stavebních materiálů, chemický, dřevozpracující a papírenský průmysl), tak dále ve strojírenství a subdodavatelských oborech pro automobilový průmysl (elektrotechnika, gumárenství, plastikářství) či v řadě menších oborů (textilní, oděvní, obuvnický a nábytkářský průmysl). Naopak mírně pozitivní výhledy přetrvávaly ve výrobě dopravních prostředků, počítačů, elektronických a optických přístrojů, z menších oborů pak ve výrobě nápojů, farmacii, tiskárenství či opravě a instalaci strojů a zařízení.

Ve službách byla negativní očekávání nejvíce patrná v pozemní dopravě, peněžnictví, telekomunikacích, vydavatelských činnostech, reklamě, u cestovních kanceláří a agentur, opravě počítačů a výrobků pro osobní potřebu pro domácnost či v administrativních, kancelářských a jiných podpůrných činnostech pro podnikání. Naopak u řady jiných podnikových služeb (právní a účetnické činnosti, architektonické a inženýrské činnosti, služby pracovních agentur) či v oblasti pojišťovnictví, programování, kurýrních činnostech, pohostinství a skladování podniky předpokládaly spíše vyšší zaměstnanost.

¹⁴ Není-li uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje o mírách nezaměstnanosti z VŠPS (dle metodiky ILO) a jsou očištěny o sezónní vlivy.
¹⁵ Česku stále patřila významná pozice mezi státy EU. Nižší celkovou míru nezaměstnanosti (osob ve věku 15-74 let) než v tuzemsku (2,9 %) vykazala v říjnu jen Malta (2,5 %) a Polsko (2,8 %). K Česku se blížilo Německo (3,1 %), a to díky tomu, že zde nezaměstnanost meziročně nerostla. Mezi středoevropskými státy měly zvýšenou nezaměstnanost Slovensko (5,8 %) a Rakousko (5,1 %). Nejvyšší nezaměstnanost zůstávala i přes její meziroční pokles ve Španělsku (12,0 %) a Řecku. Nejvýraznější meziroční zvýšení nastalo v Estonsku (z 5,4 % na 6,3 %) a Dánsku (ze 4,6 na 5,4 %). Více než 7% nezaměstnanost sužovala i Švédsko, Finsko, Francii a Itálii. V EU dosáhla nezaměstnanost rovných 6 %, z toho v eurozóně 6,5 % (v obou uskupeních zůstala meziročně i meziměsíčně téměř beze změny) a ve srovnání s konjunkturním rokem 2008 byla nižší o více než 1 p. b.
 Míra nezaměstnanosti mladých (do 25 let) činila v EU 14,8 % a za poslední půlrok se velmi mírně zvýšila. V Česku dosáhla 7,1 %. A byť meziročně lehce vzrostla, patřila v rámci Unie k nejnižším. Míru pod 10% hranici měly také Německo, Nizozemsko a Malta. I přes mírné meziroční snížení byla v tomto ohledu stále nejhorší situace ve Španělsku (28 %), následovaném Itálií (25 %) a Portugalskem, Slovenskem, Estonskem a Švédskem (shodně těsně nad 20 %).

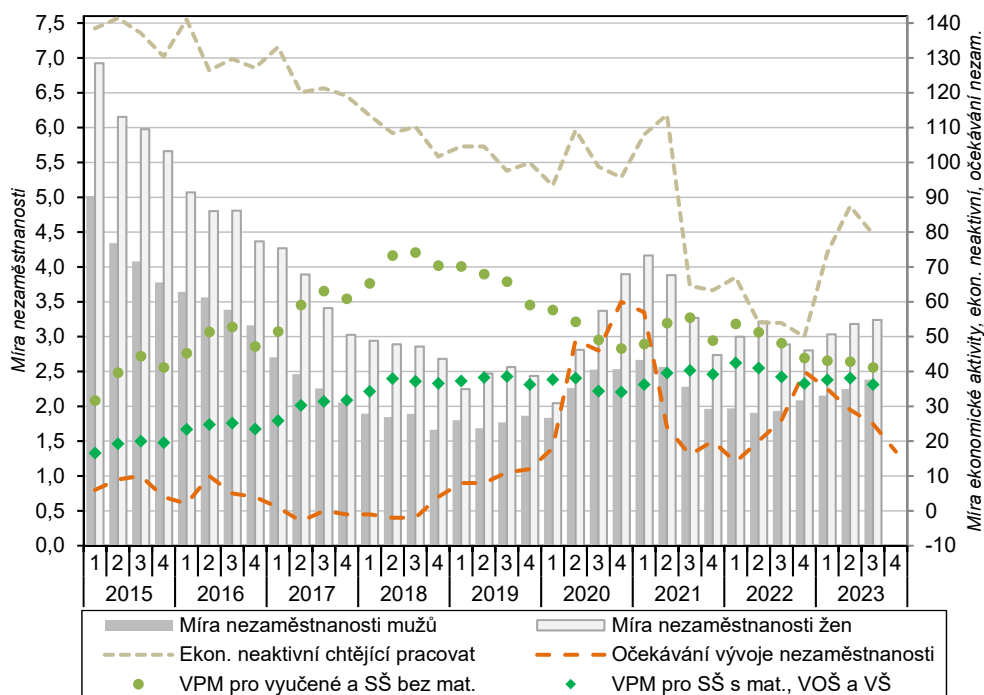


Počet volných pracovních míst v ekonomice se začal meziročně snižovat. Rostla velikost potenciální pracovní mezer.

Obavy lidí z vývoje nezaměstnanosti slábnou.

Tempo meziročního růstu nezaměstnanosti žen bylo oproti mužům dvojnásobné. Mírně přibýlo i osob, které byly bez práce již déle než rok, ti i tak stále tvořili méně než 30 % všech nezaměstnaných. Také údaje o uchazečích o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (ÚP) naznačují mírné ochlazení na pracovním trhu¹⁶. Zároveň se od počátku letošního roku ve srovnání s loňskou úrovní navyšuje velikost potenciální pracovní rezervy – počet ekonomicky neaktivních, práci nehledajících, ale chtějících pracovat dosáhl ve 3. čtvrtletí skoro 80 tis¹⁷. Počet volných pracovních míst v nabídce ÚP byl sice dosud letos ve všech 11 měsících meziročně mírně nižší, v listopadu ale již jen o 5 % (13 tis. míst). Za poklesem stály hlavně nízkokvalifikované pozice, relativně nejvíce ovšem na konci 3. čtvrtletí ubylo míst pro středoškoláky bez maturity (15 %). Evidovaných míst¹⁸ na ÚP je v Česku stále nepatrně více než registrovaných uchazečů (zřetelnější převis uchazečů nad místy přetrvává jen ve strukturálně postižených regionech – Ústeckém a Moravskoslezském kraji). Obavy lidí z růstu nezaměstnanosti (vyjádřené v rámci konjunkturálních šetření) se od počátku letošního roku postupně snižovaly. V listopadu dosáhly nejnižší úrovně za poslední rok a půl. Navzdory tomu byl počet lidí očekávajících v nejbližších dvanácti měsících růst nezaměstnanosti stále vyšší než v celém konjunkturálním období na konci minulé dekády.

Graf č. 14 Obecná míra nezaměstnanosti (v %, věk 15 až 64 let), ekonomicky neaktivní osoby chtějící pracovat* (v tis.), volná pracovní místa (v tis.) a očekávání vývoje nezaměstnanosti od domácností (v p. b.)**



Pozn.: Míry nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny. VPM = volná pracovní místa (stav na konci čtvrtletí)
 *Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.
 **Sezónně očištěné saldo očekávání nezaměstnanosti v nejbližších 12 měsících (rozdíl mezi procentuální četností odpovědí domácností, růst a pokles vyjádřený v procentních bodech). Vztahuje se k prostřednímu měsíci daného čtvrtletí.
 Zdroj: ČSÚ (VŠPS, konjunkturální průzkum), MPSV (volná pracovní místa registrovaná na úřadech práce v ČR)

Růst průměrných mezd během roku zvolnil.

Průměrná hrubá mzda (na zaměstnance, při zohlednění délky úvazku) posílila letos ve 3. čtvrtletí meziročně o nominálních 7,1 % (v 1. pololetí 8,4 %). Ani z mezikvartálních temp není patrné, že by mzdový růst letos zrychloval – sezónně očištěná průměrná mzda se

¹⁶ Dle údajů MPSV činil letos v listopadu sezónně neočištěný podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 až 64 let na obyvatelstvo stejného věku 3,5 %. Meziročně se velmi mírně zvyšoval nepřetržitě od loňského října, nicméně dosavadní údaje za poslední letošní kvartál ukazují pouze na stagnaci.
¹⁷ Jen pětina tohoto počtu je ovšem schopna bezprostředně do práce nastoupit. Významnou část pracovních rezerv totiž tvoří studenti a ženy na rodičovské dovolené.
¹⁸ Ne všechny nabídky volných pracovních pozic v evidenci ÚP lze ovšem považovat za aktuální. Plných 52 % z celkového počtu míst (282 tis.) bylo na konci 3. čtvrtletí 2023 inzerováno déle než půl roku. Počet volných pracovních míst (na základě šetření v podnicích) na experimentální bázi zjišťuje od roku 2020 i ČSÚ. Ve 3. čtvrtletí byl takto odhadnut počet volných míst v ČR na 97 tis. Jejich počet se meziročně snížil o 7 %, když klesl druhý kvartál v řadě.

během 1. čtvrtletí zvýšila o 2,2 %, ve dvou následujících obdobích pak shodně o 1,5 %. S ohledem na dezinflační tendence v ekonomice se meziroční pokles kupní síly průměrné mzdy dále mírnil, když ve 3. čtvrtletí činil pouze 0,8 %¹⁹.

Pokles reálné mzdy byl svou hloubkou i délkou unikátní. Aktuální výše mzdy odpovídala reálné úrovni z 3. čtvrtletí 2017.

Snížování kupní síly zaměstnaneckých výdělků současně probíhalo již osmý kvartál v řadě, což bylo nejdéle v historii samostatné ČR, a rovněž souhrnná hloubka poklesu za celé toto období byla bezprecedentní (11 %). Výše reálné mzdy (po sezónním očištění) v letošním 3. čtvrtletí tak odpovídala pouze úrovni z roku 2017, podobné lze ovšem říct také u analogického srovnání reálné produktivity práce (při vyjádření na zaměstnanou osobu). Jestliže meziroční pokles reálné mzdy postihl letos v úhrnu za 1. až 3. čtvrtletí téměř všechny odvětvové sekce (vyjma energetiky) i hlavní průmyslové obory (výrobu motorových vozidel nevyjímaje), v samotném 3. čtvrtletí se růst reálných mezd rozšířil do většího počtu hlavních odvětvových sekcí (5/19). Pracovníci v těchto odvětvích tvořili zhruba třetinu z celkového evidenčního počtu zaměstnanců. Stejně jako loni ani letos dosud nepatřilo mezi kategorie s růstem reálné mzdy žádné odvětví veřejných služeb. K poklesu kupní síly mezd stále docházelo také napříč všemi kraji ČR. Mzdový vývoj v 1. pololetí 2023 nadále představoval rozhodující faktor snížení celkové kupní síly tuzemských domácností²⁰.

Tlaky na mzdový růst v tržní sféře zůstávaly relativně silné.

Ve směru růstu nominální mzdy působí dosud relativně vysoká poptávka podniků po pracovní síle i zvýšený tlak zaměstnanců (pramenící často z napjatých rodinných rozpočtů vlivem stále vysokého růstu cen některých základních položek spotřebního koše – např. bydlení). Prostor pro další svižné zvyšování mezd v tržní sféře existuje i díky vysoké a stále rostoucí míře zisku nefinančních podniků. Mzdový růst v ekonomice naproti tomu tlumila sílící potřeba úspor v rozpočtové sféře²¹, střídmější navyšování minimálních mezd²² i rostoucí počet zahraničních pracovníků ze „třetích zemí“²³.

Nejvyšší mzdový růst přetrvával od počátku roku v energetice. Výdělků rostly svižně také v oblasti IT.

Obdobně jako v 1. pololetí²⁴ i v samotném 3. čtvrtletí 2023 rostla průměrná mzda nejvíce v relativně malém a na kvalifikační požadavky náročném odvětví energetiky²⁵ (+13,7 % meziročně). S odstupem následovaly informační a komunikační činnosti (IT) s růstem o rovných 9 %, které si současně upevnily svou pozici odvětví s nejvyšší úrovní výdělků (77,3 tis. korun měsíčně). Díky zotavování cestovního ruchu vzrostly svižně mzdy v ubytování, stravování a pohostinství (+8,8 %) – jejich úroveň i tak dosáhla jen třetiny výše odvětví IT. Růst výdělků převyšoval inflaci i v činnostech v oblasti nemovitostí, kde navíc došlo i ke svižnému navýšení počtu zaměstnanců²⁶.

V průmyslu se mzdy zvyšovaly nadprůměrně. V rámci zpracovatelského průmyslu se ale projevil rozdílné hospodářské výsledky dílčích oborů.

V největším odvětví – zpracovatelském průmyslu – mzdy ve 3. čtvrtletí meziročně vzrostly o 8,2 %. Situace však zde byla v dílčích oborech v závislosti na hospodářské kondici firem dosti diferencovaná. Z velkých průmyslových oborů mzdový růst překonal inflaci jen ve výrobě motorových vozidel a v elektrotechnice. Naopak ve výrobě stavebních hmot průměrné mzdy posílily jen o 6,3 % (i tak se ale jejich výše těsně udržela nad úrovní celé ekonomiky) a při citelném poklesu zaměstnanosti zde tak objem vyplacených mezd fakticky jen stagnoval.

¹⁹ Aktuální tempo bylo současně nejslabší za celé dvouleté období s reálným poklesem mezd.

²⁰ Hrubý disponibilní důchod (HDD) domácností v reálném vyjádření se dle aktuálních údajů v 1. čtvrtletí 2023 meziročně snížil o 3,3 %, v následujícím čtvrtletí již jen o 1,1 %. Z toho objem mezd a platů v pojetí národních účtů ve 2. čtvrtletí reálně poklesl o 1,3 % (dle předběžných údajů tento objem ve 3. čtvrtletí již nepatrně vzrostl – šlo o první přírůstek po pěti čtvrtletích poklesů, za který ovšem domácnosti vděčí pouze rostoucí zaměstnanosti). Mzdy a platy zohledňují (na rozdíl od podnikové statistiky) i další faktory, např. šedou ekonomiku, možné zvýšení ekonomické aktivity obyvatel, např. formou druhých zaměstnání či dohod o provedení práce. HDD zahrnuje vedle mezd a platů i příjmy plynoucí z podnikání či z vlastnictví kapitálu a také sociální transfery od státu, vč. donedávna plně valorizovaných starobních důchodů (efekt úpravy valorizačního schématu z důvodu úsporných opatření se poprvé projevil v červnu 2023).

²¹ Výjimkou bylo odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení. Od 1. září 2022 došlo k 10% navýšení platových tarifů u zaměstnanců spadajících pod služební zákon. Od ledna 2023 se zvýšily i platové tarify u vojáků a příslušníků bezpečnostních sborů (o 10 %).

²² Od ledna 2023 došlo k navýšení minimální mzdy o 6,8 % (srovnatelné jako v předchozím roce). Na rozdíl od praxe z minulých let však nebyl posun minimální mzdy doprovázen zvýšením hranice u tzv. zaručených mezd (ta letos vzrostla jen v osmé – kvalifikačně nejvyšší kategorii prací -, v níž ale zaručenou mzdu patrně pobírá jen zlomek zaměstnanců).

²³ Např. medián mzdy občanů Ukrajiny se v 1. pololetí dle předběžných údajů zvýšil nejméně ze všech významnějších cizineckých skupin zaměstnanců – meziročně o 6,2 % (na méně než 30 tis. korun), přitom na celém trhu práce vzrostla střední úroveň mzdy o 7,2 %.

²⁴ Ve vysokém mzdovém tempu se zde promítly zejména mimořádné odměny vyplacené na počátku roku.

²⁵ Zahrnuje výrobu a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu.

²⁶ Po zohlednění svižného růstu zaměstnanosti zde objem vyplacených mezd vzrostl skoro o 15 % a téměř dorovnal odvětví energetiky.



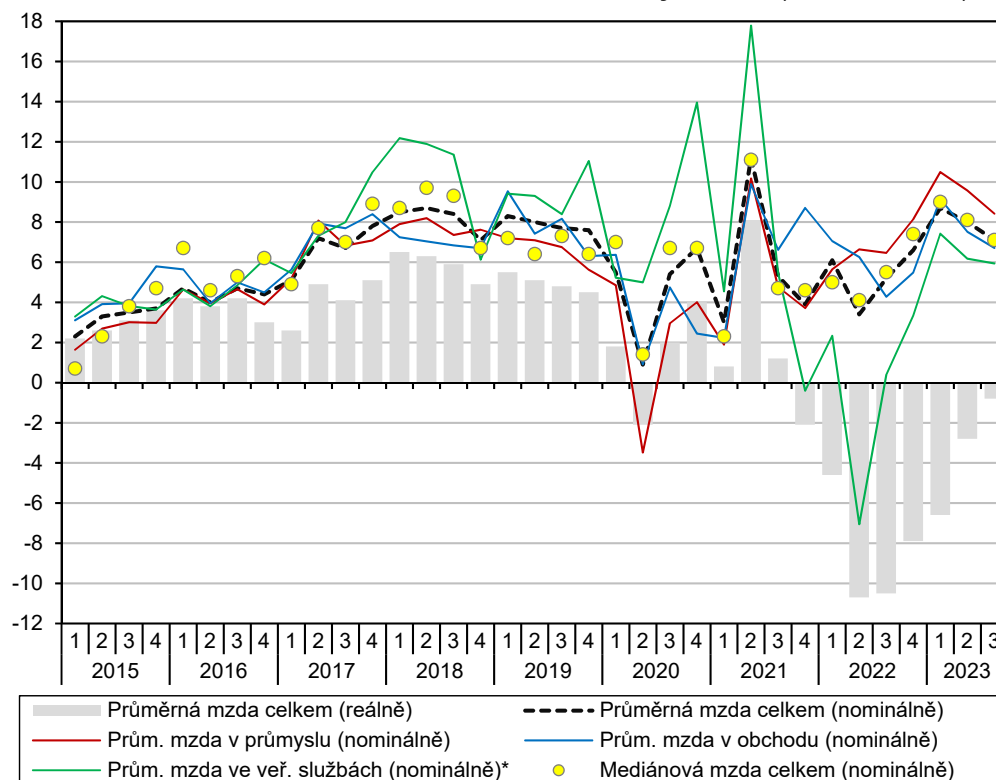
V obchodu, dopravě a skladování doprovázela slabší růst průměrných mezd i mírně klesající zaměstnanost.

Ve stavebnictví průměrné mzdy vzrostly jen o 5,8 % (proti tempům z počátku roku došlo ke znatelnému zpomalení). Slabší mzdový růst nastal i v řadě významných tržních odvětví služeb – např. v obchodě (6,7 %), dopravě a skladování (7,1 %). Zároveň šlo o jedny z mála oblastí služeb, kde počet zaměstnanců nerostl, neboť se zde projevila provázanost na slábnoucí zpracovatelský průmysl. Naopak nové zaměstnance (převážně agenturní pracovníky na pozice s nižší kvalifikací) nabíralo odvětví administrativní a podpůrné činnosti, což zde vyústilo ve slabší růst průměrných výdělků (6,6 %), jejichž měsíční výše se rovnala jen 30,4 tis. korun. Nejnižšího mzdového tempa docílilo odvětví ostatní činnosti²⁷ (+0,9 %), absolutně šlo o navýšení pouze o necelých 300 korun. Nízké tempo lze vysvětlit výrazným oživením zaměstnanosti (+9,3 %), k němuž zde letos došlo poprvé od vzplanutí pandemie. V odvětvích s významnou rolí státu²⁸ se mzdy zvýšily nejvíce ve zdravotní a sociální péči (+7,3 %), nejméně ve vzdělávání (+3,3 %²⁹), kde jejich úroveň ve 3. čtvrtletí (41,8 tis. korun) lehce zaostala za celou ekonomikou (obdobně platilo pro mzdy i v úhrnu od počátku roku).

Celková mzdová diference se letos nepatrně prohloubila.

Medián mzdy v celé ekonomice se ve 3. čtvrtletí 2023 meziročně zvýšil o 7,1 % (i zde se růstové tempo zatím letos zvolňovalo). Medián mzdy mužů činil měsíčně 40,2 tis. korun, ženy pobíraly 34,7 tis. korun. Mediánové výdělky žen byly proti mužům o necelých 14 % nižší (stejně jako loni). Celkové mzdové diference se meziročně nepatrně zvýšily. Ve všech třech dosavadních letošních kvartálech totiž rostla hodnota nejvyššího mzdového decilu rychleji než dolního decilu (z toho ve 3. kvartálu horní decil výdělků narostl o 7,4 %, dolní pak o rovných 6 %).

Graf č. 15 Průměrná nominální a reálná mzda a mzdový medián (meziročně, v %)



²⁷ Zahnuje odvětví s významnou rolí vládního sektoru: Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.

²⁸ Pro zjednodušení zahrnuje odvětví Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.

²⁹ Do růstu průměrných mezd se zde promítlo navýšení platových tarifů nepedagogickým pracovníkům o 10 %, realizované od loňského září.